

Esély a sikerre, vagy csak egy újabb akadály?

Társadalmi esélykülönbségek és E-learning

Összefoglalás: A Gutenberg-galaxis születésével a nyomtatott, írásos dokumentumok váltották fel az emberi beszédet mint fő információforrást. Az írni-olvasni tudás lett a tanulás egyik kulcsa, ami sajnálatos módon még mindig nem adatik meg ugyanolyan eséllyel minden ember számára, ezzel tovább akadályozva a tanuláshoz való hozzáférés lehetőségét és a társadalmi esélykülönbségek leküzdését. A 2000-es években az elektronikus médiumokban meglátták a reményt arra, hogy segítségükkel áthidalható az írás-olvasási készségek elsajátítása azon az úton, ami a foglalkoztatási és társadalmi ranglétrán való előrejutáshoz vezet. Mára a technika fejlődésével a távoktatásból kinőtt elektronikus tanulás az internettel együtt a tanulás egy gyakorlatilag végtelen, rendkívül gazdag terepét adja. Ehhez a multimodális „tudáskapuhoz” azonban még mindig nincs mindenkinek kulcsa se hardver, se szoftver szintjén, mindamellett, hogy európai uniós és kormányzati programok is célul tűzték ki ennek javítását.

Jelen dolgozatban egy friss kérdőíves felmérés alapján rátekintünk, hogy napjainkban milyen hozzáférési potenciállal rendelkeznek az elektronikus tanulás avagy a digitális oktatás világában a felsőoktatásba belépő hallgatók egy magyarországi, alkalmazott tudományok egyetemén.

Kulcsszavak: E-learning, esélyegyenlőség, felsőoktatás.

Abstract: With the birth of the Gutenberg Galaxy, printed, written documents replaced human speech as the main source of information. Literacy has become a key to learning, which unfortunately is still not equally available to all people, further hampering access to learning and overcoming social inequalities. In the 2000s, electronic media were seen as a hopeful way of bridging the literacy gap on the path to employment and social advancement. Today, as technology advances, e-learning has grown out of distance learning and the Internet has given rise to a virtually infinite and extremely rich field of

* Dunaiújvárosi Egyetem,
Tanárképző Központ
Email: kocsoe@uniduna.hu

[1] Bernstein, Bern (1975): *Class, Codes and Control*. London: Routledge.

[2] Forgó S. (n. é.): Médiumismeret I.: 4. A médiarendszerek korszakolása. (elektronikus tananyag) <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/wp-content/tananyagok/tamop/>

learning. However, this multimodal ‚knowledge gateway’ is still not accessible to all, either in hardware or software, despite EU and government programmes aimed at improving it. In this paper, we will look at the access potential of e-learning or digital education for students entering higher education at a Hungarian university of applied sciences, based on a recent questionnaire survey.

Keywords: E-learning, equality of opportunity, higher education.

Az ismeretszerzés eszközei

Bernstein [1] vizsgálatai szerint a gyerekkorban elsajátított különböző nyelvi kódok, beszédformák szintje befolyásolja az iskolai előmenetelt, amivel az oktatás újratermeli az egyenlőtlenségeket a társadalomban. Az információcsere nagyban múlik az üzenetek létrehozásához, tárolásához és terjesztéséhez használt technológián is, ami – mint a nyelv – egyfajta közvetítő közegként funkcionál. A kommunikációs eszközök McLuhan-féle korszakolása szerint az akusztikus korban az emberi memória jelentette az információk tárolási helyét, az átadás eszközeül pedig a szóbeliség, a nyelvek szolgáltak. Később, az írásbeliség korában aki már olvasni tudott, annál az érzékelés áttevődött a szemre. Az olvasás és írás önálló, több kreatív gondolkodásra készítetett, amivel beindult a civilizáción belül egyfajta differenciálódás. A Gutenberg-galaxis, a nyomtatás korában pedig mindez nagy terjedésnek indult. Az írni-olvasni tudás kulcskérdéssé vált az információáramlásban, az emberek információfelvételében és a tudásgyarapításban. Az audiovizuális és digitális média megjelenése a 20. században – a Neumann-galaxisban – hasonlóképpen egy új, az elektronika korának a gyújtópontját adja. „A technológiai determinizmus által egy globális falu lakóivá váltunk” – írta Forgó Sándor elektronikus tananyagában [2]. Ezt a globalizálódást a hálózatosodás egyszerűbb formáitól (rádió, televízió) kezdve az internet napjainkra ugrásszerű elterjedése tovább erősíti. Ami viszont minden korban megmaradt, az az „eszközhöz” kötöttség, amivel adjuk-vesszük az információkat, ismereteket – mind a képesség, mind a technika szintjén. Képesség szintjén a nyelvismeret, az írni-olvasni tudás, a digitális írástudás, technika szintjén pedig a papír, a (tan)könyv, az elektronikus avagy információs és kommunikációs technológiák. Az ezekhez való hozzáférésünk azonban közel sem egyenlő eséllyel van meg, összefüggést mutat társadalmi és akár nemi hovatartozásunkkal is.

Írni-olvasni tudás: az elsődleges kulcs

Az írni-olvasni tudás a lakosság oktatásának egyszerre kulcsfontosságú készsége és mérőszáma. Történelmi szempontból a világ népességének írástudási szintje drasztikusan emelkedett az elmúlt néhány évszázadban. Míg 1820-ban a világon az emberek mindössze 12%-a tudott írni és olvasni, mára ez az arány megfordult: 2016-ban a világ népességének csak 14%-a maradt írástudatlan. Az elmúlt 65 évben az írni-olvasni tudók globális aránya 5 évente 4%-kal nőtt. [3]

Az alapfokú oktatás bővítésének jelentős javulása és az oktatási egyenlőtlenségek folyamatos csökkenése ellenére azonban még mindig jelentős kihívások állnak előttünk. A világ legszegényebb országaiban, ahol az alapfokú oktatás nagy valószínűséggel kötelező érvényű korlátot jelent a fejlődés szempontjából, még mindig nagyon nagy az írástudatlan népesség szegmense. Nigerben például a fiatalok (15–24 évesek) írástudási aránya csak 36,5%. Tehát globálisan továbbra is nagy egyenlőtlenségek állnak fenn, különösen a szubszaharai Afrika és a világ többi része között, van ahol az írni-olvasni tudók aránya még mindig 30% alatt van. [4]

Problémát jelent azonban az is, hogy világviszonylatban az analfabéták igen nagy része felnőtt, így az analfabetizmus felszámolására irányuló törekvések nem állhatnak meg az elemi iskolák kapuinál. A felnőttek írástudatlansága elleni küzdelemben műsorszóró médiumokat, rádiót és televíziót kezdtek alkalmazni szerte a világon, amiről már 1971-ben az UNESCO jelentése is beszámol [5]. Giddens továbbá annak a lehetőségét is felveti, hogy ezek és egyéb elektronikus médiumok segítségével akár „át is ugorható” az írás-olvasási készségek megtanítása [6], amivel visszatérünk a McLuhan-féle törzsi korszakban jellemző oralitás kultúrájához [2] azzal a különbséggel, hogy így a tanulásnak egy elektronikus eszközt is feltételül szabunk.

Az iskolákban nagyon fontos szerepe van abban, hogy „írástudó környezet” (literate environment) biztosítsanak a gyermekeknek és a fiataloknak, ami lehetővé teszi az írástudás gyakorlását a nyomtatott és vizuális anyagok széles skálája, valamint a továbbképzéshez való könnyű hozzáférés által. Giddens előrevetítette, hogy a számítógépek és a multimédiás technológiák oktatásban való növekvő használatával ez a fajta környezet változni fog. A kérdés az maradt, hogy mindez hogyan fog történni. [6]

[2] Forgó S. (é. n.): Médiu-
mismeret I.: 4. A médi-
arendszerek korszakolása.
(elektronikus tananyag)
[https://forgos.uni-eszterhazy.
hu/wp-content/tananyagok/
tamop/](https://forgos.uni-eszterhazy.hu/wp-content/tananyagok/tamop/)

[3] van Zanden, Jan Luiten-
Baten, Joerg-d’Ercole,
Marco-Mira, Rijpma Auke-
Timmer, Marcel P. (Eds.):
(2014): *How Was Life?: Global
Well-being since 1820*, Paris:
OECD Publishing. [https://doi.](https://doi.org/10.1787/9789264214262-en)

[4] Roser, Max-Ortiz-Ospi-
na, Esteban (2016): *Literacy*.
OurWorldInData.org. [https://
ourworldindata.org/literacy](https://ourworldindata.org/literacy)

[5] Maddison, John (1971):
*Radio and television in
literacy: survey of the use of
the broadcasting media in
combating illiteracy among
adults*. Paris: UNESCO.
[https://unesdoc.unesco.org/
ark:/48223/pf00000003171
org/10.1787/9789264214262-
en](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000003171org/10.1787/9789264214262-en)

[6] Giddens, Anthony (2008):
Szociológia. Budapest: Osiris.

A globális írástudás támogatása elektronikus médiumokkal

A UNESCO elkötelezett a felnőttek írni-olvasni és számolni tudásának fejlesztésére. A globális írástudás arányainak javítására 2007-ben 14 programot választottak ki bemutatásra, mely közül 3-ban elektronikus médiumokat használtak eszközként:

RÁDIÓS TÁVOKTATÁS FELNŐTTEKNEK

A Cape verde-i projekt a nemzeti felnőttoktatási és -képzési program támogatására jött létre. Ötvözte az IKT-n alapuló távoktatást a felnőttoktatással, a középfokú oktatással, a szakoktatással és -képzéssel, valamint a fejlesztést szolgáló közösségi tanulással. A rádióosztályok, a nyomtatási anyagok és a tájékoztatói oktatóanyagok szinkronizált használatán alapult. Az IKT-n alapuló távoktatás ideális megoldásnak bizonyult a földrajzi egyenlőtlenségek csökkentésének és az egyenlő oktatási lehetőségek biztosításának eszközeként egy olyan szigetállam polgárai számára, mint a Zöld-foki-szigetek. A szigetek oktatási rendszerének alapítványi törvénye azt is előírja, hogy a távoktatás során szerzett tanulási eredményeket egyenértékűnek kell elismerni a formális oktatásban szerzett eredményekkel.

AZONOS NYELVŰ FELIRATOZÁS A TÉVÉBEN

Indiában a Same Language Subtitling (SLS: azonos nyelvű feliratozás) projektben dalalapú műsorokat feliratoztak a tévében. A program fő célja az volt, hogy integrálja az olvasást az emberek, különösen az újírástudók életébe, amivel áttérhettek a korai ábécéfelismerésről az egyre folyékonyabb olvasási képességre. Bár az SLS jelentősen és mérhetően hozzájárult az olvasási készségek és az olvasási motiváció javításához a felnőttek és a gyermekek körében, a program meglehetősen drága volt, így nem vált elterjedt módszerre.

RÁDIÓ HASZNÁLATA NOMÁD OKTATÁSI PROGRAMBAN

Nigériában a Nemzeti Nomád Oktatási Bizottság a rádió médiumát interaktív rádiós utasításként (IRI: Interactive Radio Instruction) használta, hogy a nigériai nomádok számára hozzáférést biztosítson a minőségi alapfokú oktatáshoz. A program célja az írástudás növelése volt, valamint a nomádok olyan

készségekkel és kompetenciákkal való felvértezése, amelyek javítják jólétüket és a nemzetépítési folyamatban való részvételüket. A rádióhallgató csoportok ugyanúgy működtek, mint a mobil tanulócsoporthoz. Az innovatív stratégiáinak egyik eredményeként jelentős javulás történt a tantervi tartalomszolgáltatás minőségében és a nomád gyermekek tanulási teljesítményében. [7]

E-learning és oktatási-nevelési joggyakorlat Afrikában

A társadalmi esélyegyenlőség vonatkozásában nem mehetünk el a talán legnehezebb helyzetben lévő kontinensen kinőtt „e-learninges” összefogás mellett. Afrikában az IKT által támogatott oktatás és képzés területén dolgozó szakemberekből 2005-ben alakult meg egy globális hálózat, mely az eLearning Africa nevet kapta. Ebben a közösségben pedagógusok, oktatók, technológiai szakemberek, politikai döntéshozók és befektetők osztják meg tudásukat, tapasztalataikat a technológiával továbbfejlesztett tanulással kapcsolatban. Hálózatuk ma a legnagyobb szakmai szervezet, amely azon túl, hogy az afrikai szakértelmet és tehetséget népszerűsíti az oktatásban a világ többi részén, a vezető erőforrást jelenti az e-learninggel kapcsolatos ismeretek Afrikán belüli és Afrikába történő áramoltatásához. [8]

Az eLearning Africa-val való médiapartnerség részeként, nemzetközi együttműködésben, a Deutsche Welle figyelemfelkeltő gyakorlatban ötvözte egy multimédiás távoktatási programban, a Learning by Ear (Tanulás hallással) „edutainment” (education + entertainment = oktatás + szórakoztatás) rádióműsorral a földrajzi adottságok által nyújtotta korlátozott lehetőségeket a motiváló szórakoztatásban elrejtett neveléssel, oktatással. A 2010-ben indult rádiós sorozattal a fiatalok 6 nyelven számos, őket érintő témát dolgozhattak fel, úgymint az idegengyűlölet, a kábítószerezéssel való visszaélés és az oktatás. A 2014-ben újraindított sorozatot (Crossroads Generation: Az útkereszteződés generációja) már nem csak rádión, de podcast formájában is hallgathatták szerte a kontinensen és a világon, amit kiegészítettek weboldallal, Facebook-oldallal és videóbloggerrel is további interaktív, mediális élményt nyújtva annak, akinek elérhető hozzá eszköz.

[7] UNESCO (2007): *Selection of Effective Adult Literacy and Numeracy Programmes*. https://uil.unesco.org/fileadmin/bamako_conf_2007/UIL-Effective-Programmes/programmes.html

[8] Elletson, H.–Stromeyer, R. (Eds.) (2019): *The eLearning Africa Report 2019, eLearning Africa / ICWE: Germany*. https://www.elearning-africa.com/reports_surveys_report_2019.php

[9] Cserné Adermann Gizella (2020): Távoktatás: a levelezéstől a digitális oktatásig. In: *Civil Szemle, Oktatás, digitalizáció és társadalom.* (különszám) Pp. 49–63. <http://epa.oszk.>

Távoktatási képzések a társadalmi esélyegyenlőségért

Az elektronikus tanulás és a társadalmi esélyegyenlőség közös törekvéseinek gyökerei a távoktatás történetében találkoznak. A tanulás esélyeit kitágítva fontos mérföldkő volt a szószoros értelemben vett levelező távoktatás megjelenése, amik közül az egyik első, 1873-ban Bostonban, kifejezetten a társadalmi esélyegyenlőség szellemében indult a nők tanulásának támogatására. Az Amerikai Egyesült Államokban több hasonló példát találunk az 1800-as évek végén, amikor is a távoktatás elsődlegesen a munkaerőpiaci igények kielégítését volt hivatott szolgálni: Pennsylvániában a bevándorló szénbányászoknak, Marylandben a hivatalnoki és titkársági munkára felkészítő tanfolyamok indultak. Jellemzőek voltak még a nyelvek oktatására vállalkozó levelező kurzusok, melyek idővel már hanganyagokat is tartalmaztak gramofonlemez formájában. [9] Lényeges hasonlóság van az akkori tananyagok és a mai elektronikus tananyagok között abban, hogy az önálló tanulás módszereire vonatkozóan is tartalmaztak elemeket, útmutatókat.

A levelező oktatás sokaknak jelentett lehetőséget azok közül, akik nem tartoztak a társadalom azon magasabb rétegeibe, akik számára az oktatás megfizethető volt. Egészen az 1990-es évek elejéig a nemi egyenlőtlenség is jellemző volt a (felső) oktatásban, a férfiaknak a javára. Az USA-ból kiindulva egyre másra jelentek meg a távoktatási és levelező kurzusok kielégítve a tanulás iránti igényét azoknak is, akik valamiért nehezebb helyzetben voltak, pl. földrajzi helyzetük, speciális korlátozottságuk miatt. Ma, ezeket a kezdeményezéseket inkluzív szemléletű innovációknak tekintenénk, de az ipari forradalom előtti, kezdeti fogadtatásuk inkább elutasító volt, hiszen a munkásosztály belépett az arisztokrácia kiváltságos világába.

London vonzáskörzetében, Milton Keynesben igazi élharcosként, munkáspárti kezdeményezésre, alapították 1969-ben a The Open University-t (A Nyitott Egyetemet), mely jelenleg is a világ élvonalbeli „nyitott hozzáférésű” egyeteme. Elsődleges céluk most is, hogy a felsőoktatást mindenki számára nyitva tartsák függetlenül az egyéni háttértől vagy körülményektől. Küldetésük szerint nyitottak az emberekre, helyekre, módszerekre és ötletekre, az egyenlőség és a sokszínűség áll minden tevékenységük középpontjában. „Our continued dedication to social justice and equality of opportunity is embodied in our vision and principles.” – olvasható jelenleg is honlapjukon –, azaz: „A társadalmi igazságosság és az esélyegyenlőség iránti folyamatos elkötelezettségünk jövőképünkben és elveinkben testesül meg.” Az OU már 1971 óta

űtő szerepet játszik a televízió távoktatási felhasználása terén is. A sokszor munka mellett itt tanuló hallgatók a tradicionális intézmények által kibocsájtottal egyenrangú diplomát szerezhetnek. Ugyancsak forradalmasító módon kezdték kihasználni az 1990-es évek közepén a World Wide Web adta, az egész világra kiterjeszthető oktatási lehetőségeket, s ezzel lassan, de biztosan elérkeztünk az elektronikus tanulás igazi mai csengésű e-learning tevékenységeihez, s ugyancsak valahol ezen a ponton lépünk át a múltból a jelenbe.

E-learning és e-esélyegyenlőség

Az e-learning értelmezése szerteágazó fogalomrendszert alkot. E tanulmánynak nem célja ennek tisztázása, körülhatárolása csak az alapvetően szükséges értelmezés szintjén. Nagyon leegyszerűsített megközelítésben „elektronikus tanulás” alatt az angol „electronic learning” rövidített változataként az információs technológiáknak az oktatási folyamatban történő felhasználását értjük [11]. Az Európai Unió eLearning akcióterve [10] egy szűkebb, a tagországok társadalmi-gazdasági világához közelebbi, 21. századi meghatározást adott: a korszerű multimédia-technológiák és az internet alkalmazása – de egyben kijelöli annak célját is – az oktatás minőségének javítása érdekében, elősegítve a forrásokhoz való hozzáférést, az információcserét és az együttműködést [12]. Ennek a definíciónak a születésétől azonban már újabb 20 év telt el, és az Unió a 2021–2027-es időszakra Digitális Oktatási Cselekvési Tervet fogalmazott meg. Ebből egyrészt azt is érzékelhetjük, hogy ez a fogalmi rendszer és az információs technológiák oktatásban történő használata bővül avagy kategorizálódik. Most már „digitális korról”, „digitális oktatásról” beszélünk. Ezenfelül, a 2001-es eLearning terv által kijelölt úton időközben olyan szakkifejezések születtek a társadalmi esélykülönbségek és az e-learning viszonylatában, mint e-esélyegyenlőség és e-inkluzivitás.

Az e-inklúzió avagy digitális inklúzió (e-inclusion, digital inclusion) a társadalom egyedeinek az információs társadalomban való részvételét jelenti nem, korbelt, regionális, etnikai és társadalmi hovatartozástól függetlenül. Azzal, hogy az internet bekerült a tanulás, az elektronikus tanulás eszközrendszerébe, egyszerre jelent meg egy újabb lehetőség és egy újabb akadály a tudáshoz, az információkhoz, az oktatáshoz való hozzáférésben. Mindez nem csak fizikális eszköz(ök) szintjén, hanem a

[10] European Commission (2001): *The E-Learning Action Plan: Designing Tomorrow's Education*. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>.

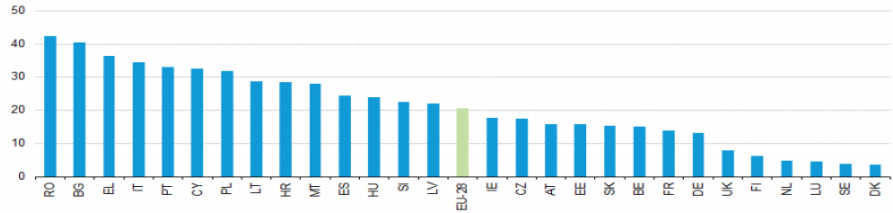
[11] Forgó Sándor (2005): Az e-learning fogalma. In: Hutter Ottó–Magyar Gábor–Mlinarics József: *E-LEARNING 2005 (e-learning kézikönyv)*. Budapest: Műszaki.

[12] Radácsi Imre–Benedek Andrásné (2005): *Az e-learning a felnőttképzésben (trendek, perspektívák, európai környezet)*. Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest. <http://mek.oszk.hu>.

[13] Seybert, Heidi-Reinecke, Petronela (2013): Three quarters of Europeans used the internet in 2013. *Eurostat*. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index>.

digitális írástudás (digital literacy), azaz ismeretek, képességek, kompetenciák szintjén is. A digitális inklúzióhoz szükség van a technológiákhoz, az IKT-eszközök és -szolgáltatások hozzáférhetőségéhez és használhatóságához, valamint ahhoz, hogy minden egyén képes legyen használni ezeket az eszközöket. Ennek egyik közvetlen eszköze az internet, illetve mérőszáma az internethasználat. 2013-ban a Eurostat eredményei szerint az európaiak háromnegyede használta az internetet, ami azt jelenti, hogy egynegyede nem. (1. ábra) [13]

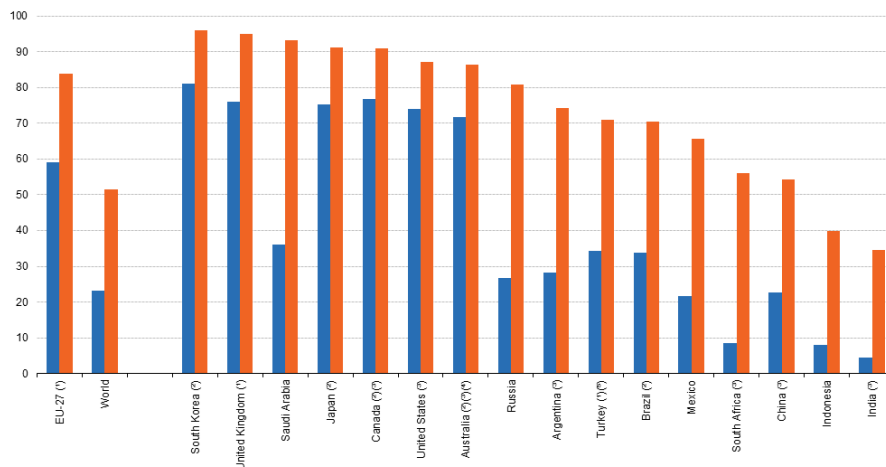
1. ábra. Azok százalékos aránya, akik még soha nem használtak internetet, 2013

Forrás: Eurostat [13]

Az internethasználat világszerte megsokszorozódott. Világátlagban nagyjából megduplázódott, míg például Indiában és Dél-Afrikában nagyjából hétszeresére nőtt. Mindazonáltal Dél-Afrikában még így is az emberek 34%-a, Indiában pedig kb. 65%-a nem használta rendszeresen az internetet 2017-ben. (2. ábra)

2. ábra. Az elmúlt 3 hónapban internetet használók aránya 2008-ban és 2018-ban

Forrás: Eurostat

Itt tör felszínre a digitális szakadék (digital gap) és digitális megosztottság (digital divide) jelensége. Míg bizonyos tömegeknek a nyílt online kurzusok (Massive Open Online Courses) és az internet a határtalan lehetőségek tárházát adja egyéni fejlődésükben [14], addig másoknak a hozzáférés hiánya már gyermekkortól egy olyan akadályt jelent, amit egyre nehezebb lesz átugorniuk. Az OECD egy 2003-as felmérésében a 15 éves diákok teljesítményét értékelte, és megállapította, hogy a rendszeres számítógép-használat jobb pontszámokhoz vezetett, különösen matematikából. A jelentés szerint azok a diákok, akik több éven át használták a számítógépeket, általában jobban teljesítettek matematikából, mint az OECD átlaga, míg azok, akik ritkán férnek hozzá a számítógépekhez, vagy akik csak rövid ideig használták őket, általában elmaradtak az évfolyamcsoportjuktól [15]. A diákok 10 százaléka kevesebb mint egy éve használt számítógépet, és átlagos pontszámuk jóval az OECD matematikai átlaga alatt volt. Az OECD-országokban négy diákból csaknem három gyakran használt számítógépet otthon, de csak 44 százalékuk használta ezt az iskolában. Ez az a fajta adat, amelyet egyes társadalomtudósok az IT-ben gazdag és az IT-ben szegény háztartások közötti növekvő szakadék bizonyítékának tekintenek.

[14] Bognár László–Fáncsikné Hamar Éva–Horváth Péter–Joós Antal–Nagy Bálint–Strauber Györgyi (2018): Improved learning environment for calculus courses. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences / Alkalmazott Műszaki és Pedagógiai Tudományos Folyóirat*. 8., (4.), Pp. 35–43.

[15] OECD (2005): *OECD Factbook 2005: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD. Publishing. <https://doi.org/10.1787/factbook-2005-en>.

[16] Giddens, Anthony (2009): *Sociology. Sixth Edition*. Cambridge: Polity Press.

[17] Abbott, Chris (2007): Report 15: E-inclusion: *Learning Difficulties and Digital Technologies*. FutureLab Series. London: Kings College.

[18] Ujbányi, Tibor–Stankov, Gordana–Nagy, Bálint (2019): A transparent working environment in MaxWhere virtual space. In: Institute of Electrical and Electronics Engineers, IEEE (Szerk.): *10th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications*. Piscataway (NJ): IEEE. Pp. 475–478.

[19] Farkas Attila et al. (2021): *Digitális pedagógiai módszertani ajánlások gyűjteménye*. Budapest: Oktatási Hivatal.

[20] ELTE Pályázati Központ (2021. 07. 05.): *Oktatás és ifjúság a covid-19 utáni Európában*. https://pak.elte.hu/content/oktatas-es-ifjusag-a-covid-19-utani-europaban.t.20902php?title=Archive:Internet_use_statistics_-_individuals

Giddens is előrevetítette, hogy ha az iskolák nem biztosítanak jobb hozzáférést a számítástechnikához, akkor az oktatási rendszerekben a társadalmi osztályok közötti szakadék valószínűleg egyre nagyobb lesz. [16]

Egy rövid bekezdés erejéig azonban rá kell arra is mutatni, hogy a digitális technológiák, IKT-eszközök nagyban hozzájárulhatnak a tanulási nehézséggel küzdők e-inklúziójához. Érdemes észrevenni, hogy a digitális technológiák segítségével létrejöhetnek támogató és gazdag tanulási környezetet kialakító jógyakorlatok a fizikai korlátozottságokkal vagy más tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek, emberek számára. Alapvetően háromféle alkalmazási terület alakult ki: a tanulás és a gyakorlás területe, a tanulás támogatásának területe, valamint a tanulás lehetővé tételének területe. Kutatókörökben az e-inklúzió a fogyatékkal kapcsolatos tanulmányokkal is összefügg, ahol a hangsúly olyan kérdésekre helyeződik, mint a kultúra, az önrendelkezés és az identitás. [17]

Hirtelen akadályok: pandémiás e-távoktatás

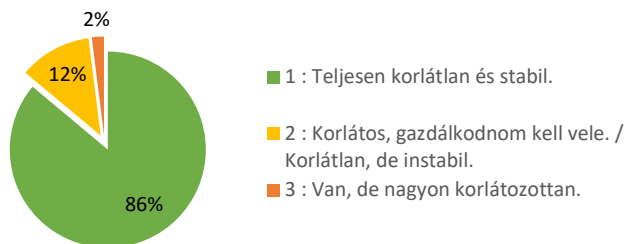
2022-ben, ebben a témában nem lehet kihagyni az elmúlt két évben, és a még most is a nyomunkban járó pandémiát és hatását, ami rendkívül hirtelen vezetett a technológia eddig példa nélküli oktatási és képzési célú felhasználásához. Az intézmények, a tanárok és a tanulók között kényszerű távoktatást kellett kialakítani [18]. A világon számtalan vizsgálat és az EU Digitális oktatási cselekvési terve is fontosnak tartja foglalkozni azzal, milyen kihívásokat jelentett és milyen lehetőségeket kínált ez a helyzet, mindamellett hogy reflektorfénybe helyezte e téren a társadalmi egyenlőtlenségeket és a hozzáférés hiányát is. A legfőbb problémák az infrastrukturális feltételekhez (áramhoz, eszközökhöz, internethez) való hozzáférésben, az elégtelen digitális kompetenciákban, tanulási készségekben, motivációban, valamint az oktatók és a képzők digitális készségeiben mutatkozó hiányosságokban jelentkeztek [19]. Nem volt minden család számára biztosított a digitális oktatáshoz történő hozzáférés, ami az eleve hátrányos helyzetűekre, az alacsony jövedelmű rétegekre és munkanélkülivé váltakra különös nehézséget rótt. [20]

Hozzáférés itt és most

Egy magyarországi, alkalmazott tudományok egyetemén, a Dunaújvárosi Egyetemen kérdőíves felméréseket végzünk az elsőéves hallgatók körében, hogy mélyebb rálátást kapjunk a tanulmányikat megkezdőkről és a sikeres felsőoktatási előmenetelükhöz kapcsolódó karakterisztikáikról előzetes eredményeik, demográfiai, társadalmi hovatartozásuk, valamint tanulási környezetük tekintetében. Több szak és mindkét munkarend első féléves hallgatóit kérdeztük többek között arra vonatkozóan, hogy milyen e-hozzáférési eszközökkel, internettel és attitűddel rendelkeznek jelenleg az elektronikus tanulás avagy a digitális oktatás világában, minthogy az egyetem nagyban támaszkodik a képzéseinek elektronikus tananyagaira. Három kérdésből 86, egy kérdésből 201 érvényes választ dolgozhattunk fel.

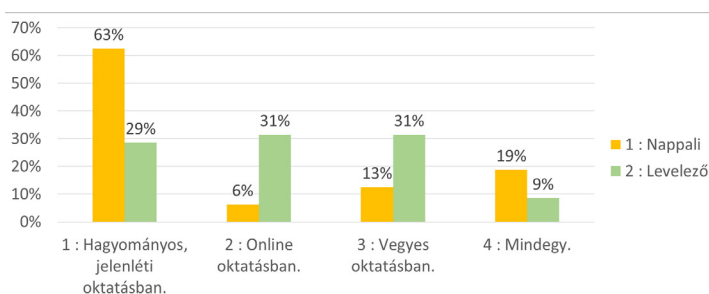
Arra a kérdésre, hogy milyen internethozzáféréssel rendelkeznek, amit a tanulás során használni tudnak, 201-en válaszoltak. Jelentős részük, 86%-uk teljesen korlátlan és stabil internethozzáféréssel rendelkezik, de sajnos 12+2%-uk nehézségekkel küzd ezen a téren. (3. ábra)

3. ábra. A „Milyen internethozzáféréssel rendelkezik, amit a tanulás során tud használni?” kérdésre kapott válaszok megoszlása

A jelenléti, illetve az online oktatás közti preferenciáikról kérdeztük a „Milyen oktatásban vesz részt szívesebben?” kérdésben. Kiemelendő, hogy a nappali tagozatos hallgatók 63%-a a hagyományos, jelenléti oktatást választotta. Kizárólag online oktatást nem jelölt egyikük sem. Ők a 25 éven aluli korosztály, akik vélhetően közvetlenül a bőrükön tapasztalták a pandémia miatt az oktatás világát felkészületlenül ért digitális oktatás nehézségeit. A levelező tagozatos hallgatók inkább hajlanak az online oktatás irányába: nagyjából azonos, egyharmados arányban oszlanak el a jelenléti, a kizárólag online és a vegyes oktatás között. (4. ábra) Mindez nem meglepő, minthogy 56%-uk lakik több, mint 1 órányi és összesen 79%-uk több, mint 30 percnyi utazási távolságra az egyetemről.

4. ábra. A „Milyen oktatásban vesz részt szívesebben?” kérdésre kapott válaszok megoszlása

Eszközellátottságukról az alábbiakat mondhatjuk el a „Milyen IKT-eszközzel rendelkezik, amit a tanuláshoz tud használni?” kérdés válaszai alapján. A 86 főből:

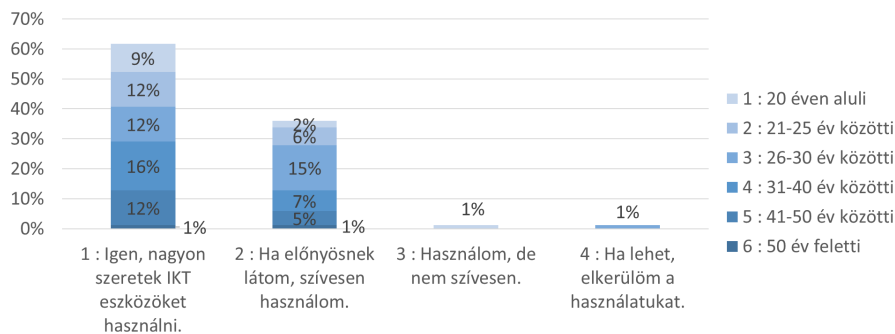
- 12-nek nincs kizárólag saját használatú számítógépe; ebből a 12-ből 6-nak van közös használatú számítógépe, viszont 6-nak közös sincs, csak okostelefonnal és/vagy tablettel rendelkezik;
- 9 főnek nincs okostelefonja, akik közül 8-an államilag finanszírozott képzésen vesznek részt és 8-an 30 év alattiak, viszont 6-an valamilyen informatikai képzést kezdtek el;
- 35 főnek nincs kamerája, akik közül 26-nak van okostelefonja, de 9-nek nincs;
- 1 főnek van kölcsönbe kapott számítógépe,
- 1 főnek van e-book olvasója, valamint
- 1 főnek van saját és közös használatú számítógépe is.

A válaszok alapján vannak olyanok, akiknek a tanulmányaik megkezdése az elektronikus tanuláshoz való hozzáférésben eszközhiány miatt nehézségekbe ütközhetett. Örömteli azonban, hogy az Európai Unió nyújtotta Helyreállítási Alap magyarországi Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervének keretein belül pályázatot nyert az egyetem, így az elsőéves hallgatóinkat saját használatba vehető, új notebookokkal tudjuk segíteni.

Ugyancsak segítheti tanulmányaikat, hogy az IKT-használati attitűdjük inkább pozitív, melyre a „Szívesen használ információs és kommunikációs technológiákat?” kérdésben kérdeztünk rá (5. ábra). Csak 2%-uk (2 fő) válaszolta, hogy nem szívesen használja az IKT-eszközöket, vagy elkerüli a használatukat. Érdekes, hogy ez a 2 fő a 20 és a 30 éve alatti korosztályok képviselői. Sőt, a legidegenkedőbb hozzáállású egy gazdaságinformatikus szakot megkezdő hallgató.

Vajon ezen hallgatók közül kiknek sikerül az első félévet abszolválniuk?

5. ábra. A „Szívesen használ információs és kommunikációs technológiákat?” kérdésre adott válaszok megoszlása

[12] Radácsi Imre–Benedek Andrásné (2005): *Az e-learning a felnőttképzésben (trendek, perspektívák, európai környezet).* Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest. <https://mek.oszk.>

[16] Giddens, Anthony (2009): *Sociology.* Cambridge: Polity Press.

Összegző gondolatok

Bár az új technológiák új ajtókat nyithatnak meg sokak számára, fel kell ismerni azt is, hogy nincs univerzális technológiai megoldás a világ minden oktatási rendszerre előtt álló problémákra. Sokáig hitték, hogy az elektronikus tanulás általánosan jó eszköz lehet a társadalmi esélyegyenlőség megteremtésére, a munkanélküliség kezelésére, de nem igazolódott e területen az e-learning mint képzési forma teljes körű alkalmassága. Sőt, azt tapasztalhatjuk, hogy az internethez való hozzáférés tovább erősítheti a társadalmi rétegek közti különbségeket [12]. Számos fejlődő ország küzd magas szintű írástudatlansággal, és nem rendelkezik telefonvonalakkal, hálózati infrastruktúrával, vagy akár még villamos energiával se. Ezeken a helyeken eleve jobb oktatási eszközellátottságra van szükségük ahhoz, hogy kihasználhassák a távoktatási programokat lehetővé tevő új technológiák előnyeit. Erős bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyek azt mutatják, hogy az oktatási rendszerek reprodukálják és erősítik az osztályon, nemen és etnikai hovatartozáson alapuló társadalmi egyenlőtlenségeket [16]. Ezeket a különbségeket az információs és kommunikációs technológiák elmélyíthetik és újabbakat is előidézhetnek mindamellett, hogy megfelelő megoldások esetén innovatív, inkluzív és egyenlőségen alapuló lehetőségeket is kínálhatnak az oktatási rendszerek számára szerte a világon.

Galéria

Sóti István fotói

